

ЖОРЖ ПОПОВИЋ

СУЛБИНА ВИЛЕ БОТОРИЋ
С ПОЧЕТКА XX ВЕКА

Ж

едалеко од често помињане зграде у Курсулиној улици број 35 (у делу града некад званом Енглезовац), коју је пројектовао арх. Тителбах у стилу сецесије,¹ налази се кућа с бројем 27 (27а). Она потиче из истог периода као претходна. Грађена је 1906. године по пројекту мање знаног архитекте тог доба Стојана Вељковића.

Први власник ове зграде био је хотелијер Младен Боторић, који је био и члан београдске Општинске управе. Зграда је, осим намени становања власника с породицом, служила и тада значајној функцији друштвеног, па и политичког окупљања, што је велики простор и добар распоред соба омогућавао (само собе с преко 90 m²). Касније, између два светска рата, ту се окупљају многи београдски, посебно позоришни уметници, научници, сликари. Током оба рата користио ју је окупатор, а после рата ту су се окупљали млади интелектуалци.

У време пред градњу поменуте куће – виле Боторић – Курсулина улица била је просечена само између улица Макензијеве и Његошеве, док је њено продужење било предвиђено регулационим планом, што је убрзо и остварено.

Израду пројекта те виле будући власник – Младен Боторић – поверио је архитекти Стојану Вељковићу, што се може закључити из чињенице да се његов потпис налази на оригиналном пројекту зграде, добро очуваном, на коме се потпис архитекте јасно види. Пројекат је сада код садашњих власника зграде Јелене и Ивана Јовића.²

Архитекта Стојан Вељковић,³ рођен 1873, школовао се у Београду, где је после Реалке завршио Технички факултет Велике школе. Запослио се у Министарству грађевина, где је већ 1900. био инжењер III класе и бавио се струком до тридесетих година XX века. Умро је 1941. године. Стојан Вељковић не спада у врхунске архитекте Београда, али је ипак познат као пројектант више од

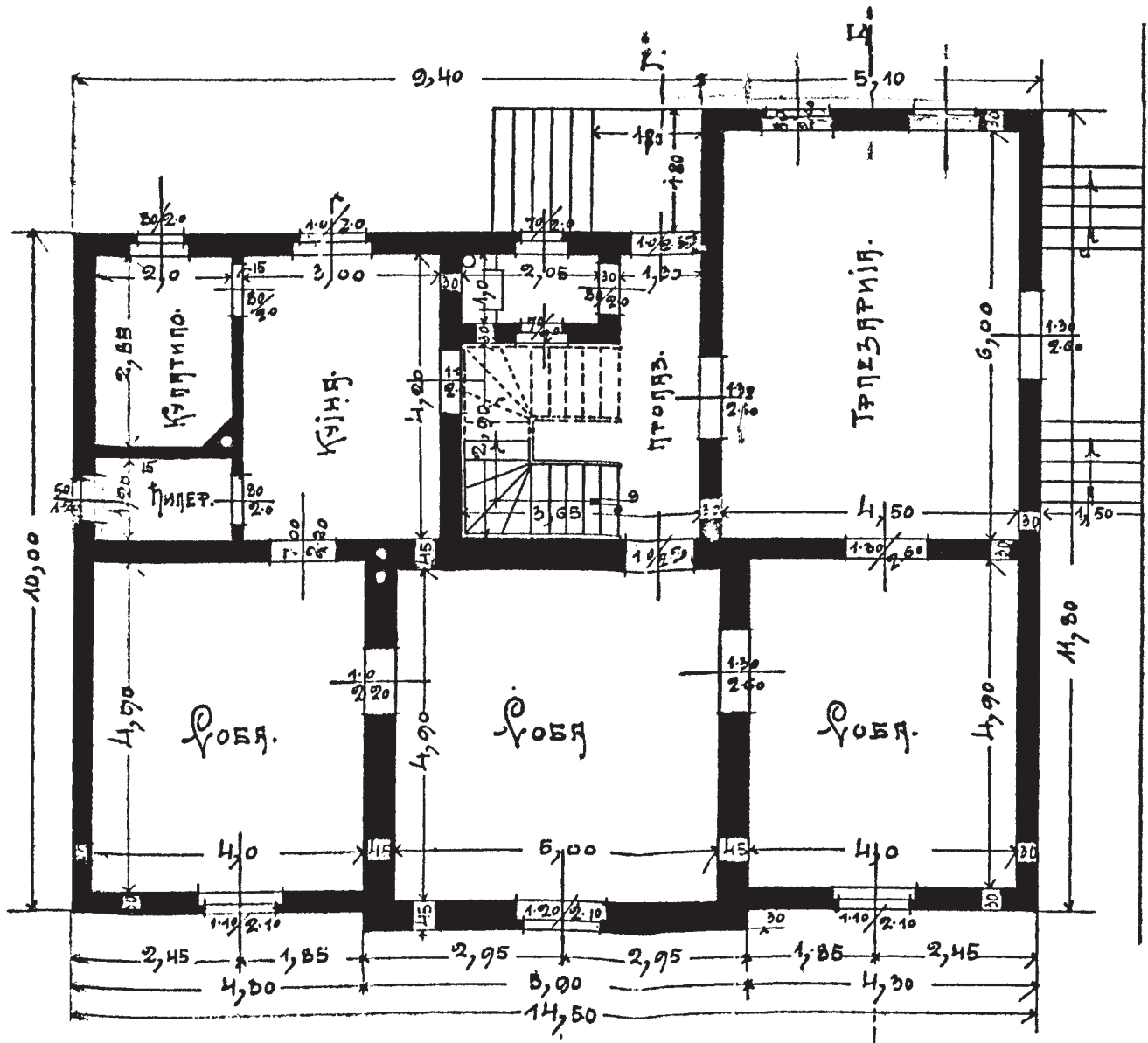
двадесет стамбених, углавном индивидуалних зграда, које су, у већини, биле богато декорисане сецесијском пластиком.⁴

Међутим, код зграде Боторић осећа се још увек утицај класицизма, израженог на декоративним елементима главне фасаде. Зграда је пројектована као индивидуална, приземна, али има у ствари три етажe, и то, поред великог приземља и подрума, у средишњем делу се налази делимичан I спрат, као наглашени централни мотив зграде на истуреном делу приземља (ризалиту). Цела фасада је потпуно симетрична, са три декоративно уоквирена прозора у приземљу, који одговарају свакој соби окренутој главној фасади, док је на спрату централни прозор решен као бифора, а изнад њега је узви-

шен део као тимпанон, са акротеријама – централном и двама бочним. Сви углови зидова су обрубљени »каменим дијамантима«. На бочним наглашеним деловима крова налазе се украсни лимени окулуси. Над бочним, главним улазом у зграду је застакљена маркиза. И остала декоративна пластика указује на жељу за украшавањем према тадашњем укусу и стилу.

Анализом плана зграде види се богат садржај: у приземљу – стан с великом трпезаријом, три собе са уличне стране, кухиња са оставом, одвојен нужник од купатила. Са дворишне стране је прилаз из баште холу, који трокраким степеништем повезује приземље са подрумом и спратом, где је, поред поновљеног хола, улаз у велику собу, док су према дворишту одвојен нужник

Сл. 1. Вила Боторић – основа приземља

и излаз на већи балкон. То све указује на другу намену од оне која је уписана у план спрата – соба за оставу – и стварно, то је била соба за ловачке састанке, омиљене забаве тадашњег »џет-сета«.

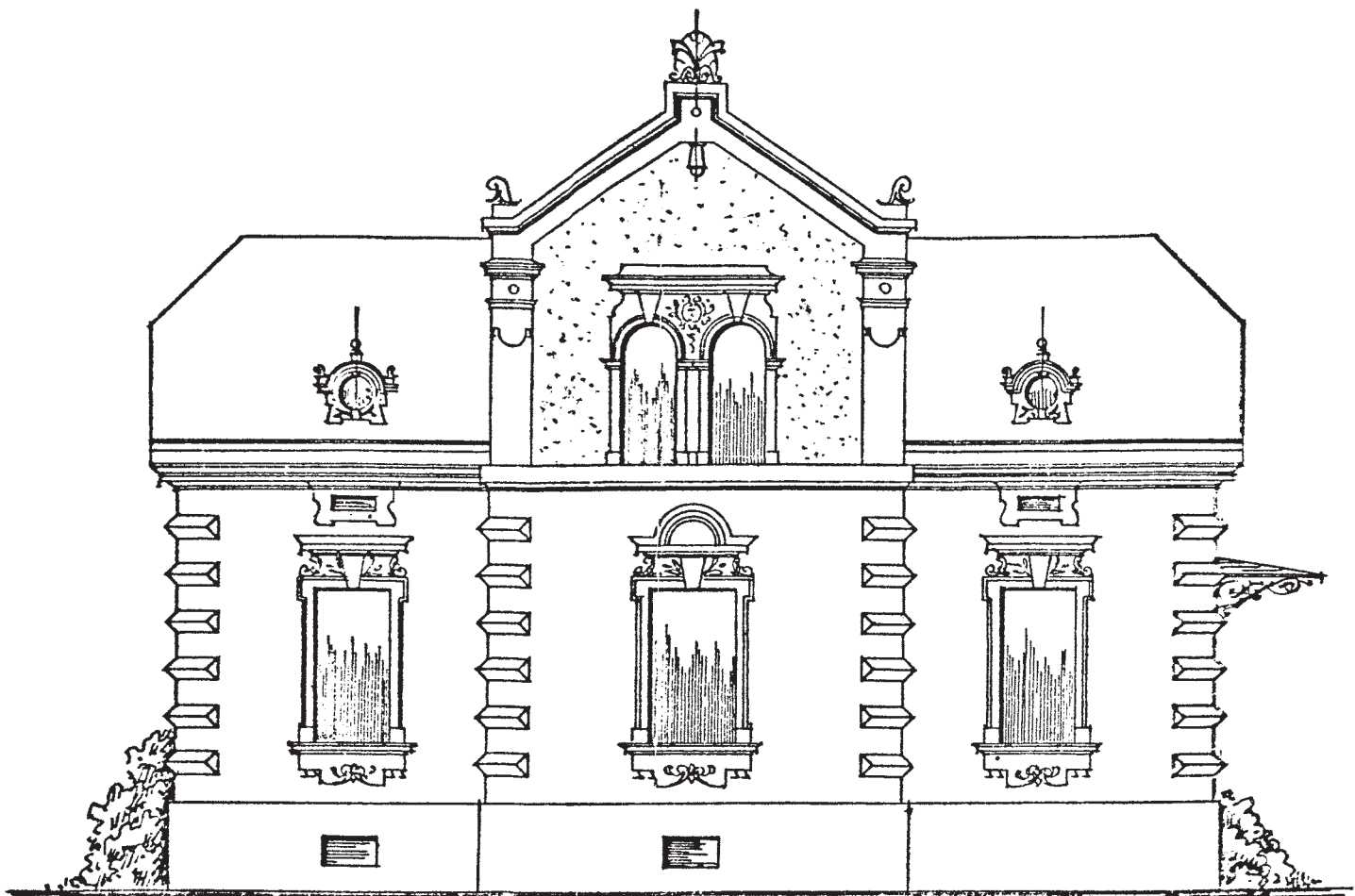
Све ово указује да је то била индивидуална породична кућа богатог власника тадашњег хотелијера Младена Боторића. Она је по времену свога настанка – почетак XX века – била вршњакиња зграде свештеника М. Поповића из Курсулине улице број 35, с којом чини амбијенталну целину, саграђену по пројекту арх. Тителбаха, чија је вредност била изражена само у складној сецесијској декорацији фасаде, док је сама зграда била много скромнија од vile Боторић, и то у свим осталим елементима, бочно ослоњена на суседну кућу и само приземна.

Вила Боторић је пружала велике могућности за окупљање, што се и реализовало током свих предратних деценија, како у богатом, још и данас делимично очуваном ентеријеру садашњег власника – наследника породице Боторић, тако и у богато украшеној и озелењеној дворишној башти. Ту се тадашњи власник, са Љубом Да-

видовићем, ангажовао у стварању Демократске партије. Са својим синовцем Светозаром Боторићем учествовао је у организовању снимања првог српског филма »Карађорђе«, чији су неки кадрови ентеријера снимљени у тој кући. Зграда је у оба светска рата била оштећена, али ју је власник и поправљао. Међутим, крајем 1944. године народна власт је национализовала зграде те је она коришћена за становање њених представника, а много касније тај део је продат пекару, који је испред зграде направио продавницу па су тако улични врт (о коме говори проф. арх. Бранко Максимовић у чланку о »Развоју Београда... крајем XX в.«⁵) и дворишна башта потпуно уништени, а сада се поред пекаре, са дозволом општинских власти, прави њевабциница.

Усељавањем општинског правобраниоца у зграду бр. 35 претходна власт је учинила неопростив вандализам уништивши декорације арх. Тителбаха, а продајом пекару већег дела зграде бр. 27 оскрнавила је леп екстеријер дела арх. Ст. Вељковића, створивши од баштице испред зграде продавницу.⁶ Такав однос према једној

Сл. 2. Вила Боторић – фасада

Сл. 3. Вила Боторић – садашње стање

амбијенталној целини, коју су украшавале те две стилске фасаде, између којих су биле две друге тадашње приземнице, још је један од многобројних одраза небриге и непоштовања наше прошлости. Садашњи власници зграде – наследници породице Боторић – много пута су ургирали да се такав амбијент сачува обраћајући се и општинској власти и Заводу за заштиту споменика културе. Али, неефикасна и незаинтересована власт и немоћан Завод нису ништа учинили да заштите тај део »Енглезовца«. Ових дана се увелико дискутује о планираном руше-

њу целог тог потеза, тих и околних зграда, ради реализације новог стамбеног комплекса намењеном Општини Врачар. Тиме би још један од културних заостатака наше ближе прошлости био уништен – вредне зграде, чији пројекат и приказ нису нигде објављени.

НАПОМЕНЕ:

- 1] С. Недић, *Прилози проучавању куће свешт. М. Појовића у ул. Курсулиној 35*, Наслеђе 1, Завод за заштиту споменика културе, Београд 1997, 61–67.
- 2] Сви подаци о тој згради налазе се код садашњих власника – наследника М. Боторића – Јелене и Ивана Јовића, настањених у њој.
- 3] Д. Ђурић-Замоло, *Арх. Вељковић Стојан*, Градитељи Београда 1815–1914, МГБ, Београд 1981, 27, 28.
- 4] Д. Ђурић-Замоло, *Београд 1898–1914. из архива Грађев. одбора*, МГБ, Београд 1980, 28–33.
- 5] Б. Максимовић, *Развој Београда ван грађевинској рејона крајем XIX века*, Годишњак ГБ, књ. XV, 1968, 129–142 (слика виле Боторић на стр. 135).
- 6] В. фотографију садашњег стања.

Summary: ŽORŽ POPOVIĆ

THE FATE OF THE EARLY-TWENTIETH-CENTURY VILLA BOTORIĆ

27a Kursulina St in Vračar is a detached house of M. Botorić, built in 1906 according to the design of the architect Stojan Veljković. The design reveals a classicist influence, with the ground-floor and the partial first floor as its central motif. Between the two world wars, it was a focus of important social gatherings. Regrettably, the current authorities have permitted two shops – a bakery and a fast-food – to occupy most of the ground-floor and to disfigure this interesting structure by additions.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. Copy of the house plan 27 Kursulina St
 Fig. 2. Villa Bororić, façade
 Fig. 3. Villa Botorić, present-day situation